

श्रुत्वा वचः सुदेवस्य ऋतुपर्णो नराधिपः।
 सान्त्वयञ्छक्षणया वाचा बाहुकं प्रत्यभाषत ॥ ३-६९-१ ॥
 विदर्भान्यातुमिच्छामि दमदन्त्याः स्वयंवरम्।
 एकाह्वा हयतत्त्वज्ञ मन्यसे यदि बाहुक ॥ ३-६९-२ ॥
 एवमुक्तस्य कौन्तेय तेन राज्ञा नलस्य ह।
 व्यदीर्यत मनो दुःखात्प्रदध्यौ च महामनाः ॥ ३-६९-३ ॥
 दमयन्ती भवेदेतत्कुर्याद्दुःखेन मोहिता।
 अस्मदर्थे भवेद्वायमुपायश्चिन्तितो महान् ॥ ३-६९-४ ॥
 नृशंसं बत वैदर्भी कर्तुकामा तपस्विनी।
 मया क्षुद्रेण निकृता पापेनाकृतबुद्धिना ॥ ३-६९-५ ॥
 स्त्रीस्वभावश्चलो लोके मम दोषश्च दारुणः।
 स्यादेवमपि कुर्यात्सा विवशा गतसौहृदा।
 मम शोकेन संविग्ना नैराश्यात्तनुमध्यमा ॥ ३-६९-६ ॥

nairāśya n – безнадёжность, отчаяние;

न चैवं कर्हिचित्कुर्यात्सापत्या च विशेषतः।
 यदत्र तथ्यं पथ्यं च गत्वा वेत्स्यामि निश्चयम्।
 ऋतुपर्णस्य वै काममात्मार्थं च करोम्यहम् ॥ ३-६९-७ ॥
 इति निश्चित्य मनसा बाहुको दीनमानसः।
 कृताञ्जलिरुवाचेदमृतुपर्णं नराधिपम् ॥ ३-६९-८ ॥
 प्रतिजानामि ते सत्यं गमिष्यसि नराधिप।
 एकाह्वा पुरुषव्याघ्र विदर्भनगरीं नृप ॥ ३-६९-९ ॥
 ततः परीक्षामश्वानां चक्रे राजन्स बाहुकः।
 अश्वशालामुपागम्य भाङ्गस्वरिनृपाज्ञया ॥ ३-६९-१० ॥
 स त्वर्यमाणो बहुश ऋतुपर्णो न बाहुकः।
 अध्यगच्छत्कृशानश्वान्समर्थानध्वनि क्षमान् ॥ ३-६९-११ ॥
 तेजोबलसमायुक्तान्कुलशीलसमन्वितान्।
 वर्जितांल्लक्षणैर्हीनैः पृथुप्रोथान्महाहनून्।
 शुद्धान्दशभिरावर्तैः सिन्धुजान्वातरंहसः ॥ ३-६९-१२ ॥

protha *n* – ноздри лошади;
āvarta *m* – вращение, оборот, поворот;
raṁhas *n* – быстрота;

दृष्ट्वा तानब्रवीद्राजा किञ्चित्कोपसमन्वितः ।

किमिदं प्रार्थितं कर्तुं प्रलब्धव्या हि ते वयम् ॥ ३-६९-१३ ॥

कथमल्पबलप्राणा वक्ष्यन्तीमे हया मम ।

महानध्वा च तुरगैर्गन्तव्यः कथमीदृशैः ॥ ३-६९-१४ ॥

बाहुक उवाच ।

एते हया गमिष्यन्ति विदर्भान्नात्र संशयः ।

अथान्यान्मन्यसे राजन्ब्रूहि कान्योजयामि ते ॥ ३-६९-१५ ॥

ऋतुपर्ण उवाच ।

त्वमेव हयतत्त्वज्ञः कुशलश्चासि बाहुक ।

यान्मन्यसे समर्थास्त्वं क्षिप्रं तानेव योजय ॥ ३-६९-१६ ॥

बृहदश्व उवाच ।

ततः सदश्वान्श्चतुरः कुलशीलसमन्वितान् ।

योजयामास कुशलो जवयुक्ताग्रथे नरः ॥ ३-६९-१७ ॥

ततो युक्तं रथं राजा समारोहत्त्वरान्वितः ।

अथ पर्यपतन्भूमौ जानुभिस्ते हयोत्तमाः ॥ ३-६९-१८ ॥

ततो नरवरः श्रीमान्नलो राजा विशां पते ।

सान्त्वयामास तानश्वान्स्तेजोबलसमन्वितान् ॥ ३-६९-१९ ॥

रश्मिभिश्च समुद्यम्य नलो यातुमियेष सः ।

सूतमारोप्य वाष्णीयं जवमास्थाय वै परम् ॥ ३-६९-२० ॥

ते चोद्यमाना विधिना बाहुकेन हयोत्तमाः ।

समुत्पेतुरिवाकाशं रथिनं मोहयन्निव ॥ ३-६९-२१ ॥

तथा तु दृष्ट्वा तानश्वान्वहतो वातरंहसः ।

अयोध्याधिपतिर्धीमान्विस्मयं परमं ययौ ॥ ३-६९-२२ ॥

रथघोषं तु तं श्रुत्वा हयसंग्रहणं च तत् ।

वाष्णीयश्चिन्तयामास बाहुकस्य हयज्ञताम् ॥ ३-६९-२३ ॥

किं नु स्यान्मातलिरयं देवराजस्य सारथिः ।

तथा हि लक्षणं वीरे बाहुके दृश्यते महत् ॥ ३-६९-२४ ॥

शालिहोत्रो ऽथ किं नु स्याद्धयानां कुलतत्त्ववित् ।

मानुषं समनुप्राप्तो वपुः परमशोभनम् ॥ ३-६९-२५ ॥
उताहो स्विद्धवेद्राजा नलः परपुरंजयः।
सो ऽयं नृपतिरायात इत्येवं समचिन्तयत् ॥ ३-६९-२६ ॥
अथ वा यां नलो वेद विद्यां तामेव बाहुकः।
तुल्यं हि लक्षये ज्ञानं बाहुकस्य नलस्य च ॥ ३-६९-२७ ॥
अपि चेदं वयस्तुल्यमस्य मन्ये नलस्य च।
नायं नलो महावीर्यस्तद्विद्यस्तु भविष्यति ॥ ३-६९-२८ ॥
प्रच्छन्ना हि महात्मानश्चरन्ति पृथिवीमिमाम्।
दैवेन विधिना युक्ताः शास्त्रोक्तैश्च विरूपणैः ॥ ३-६९-२९ ॥
भवेत्तु मतिभेदो मे गात्रवैरूप्यतां प्रति।
प्रमाणात्परिहीनस्तु भवेदिति हि मे मतिः ॥ ३-६९-३० ॥
वयःप्रमाणं तत्तुल्यं रूपेण तु विपर्ययः।
नलं सर्वगुणैर्युक्तं मन्ये बाहुकमन्ततः ॥ ३-६९-३१ ॥
एवं विचार्य बहुशो वाष्णोयः पर्यचिन्तयत्।
हृदयेन महाराज पुण्यश्लोकस्य सारथिः ॥ ३-६९-३२ ॥
ऋतुपर्णस्तु राजेन्द्र बाहुकस्य हयज्ञताम्।
चिन्तयन्मुमुदे राजा सहवाष्णोयसारथिः ॥ ३-६९-३३ ॥
बलं वीर्यं तथोत्साहं हयसंग्रहणं च तत्।
परं यत्नं च संप्रेक्ष्य परां मुदमवाप ह ॥ ३-६९-३४ ॥